

RÓBERT PÉTER

Kitelepítés Budapestről

A XX. század az erőszakos népmozgatások korszaka volt Európában. Ezek a sok szenvedést okozó események fővárosunkat sem kímélték. Nem kényszerültek olyan tömegek elhagyni otthonukat, mint vidéken, de Budapest sem maradt mentes a kényszerintézkedések következményeitől. Szám szerint kevesebben szenvedtek mint az ország egyes területein, de mindenesetre többen a kelleténél!

Az első ilyen törvényesnek álcázott kiűzés 1941 nyarán zajlott Budapesten. Hivatalosan a németek megszállta Lengyelországból ide menekült zsidók ellen irányult, de kiterjesztették mindenkire, aki nem tudta megfelelően igazolni magyar állampolgárságát s ez a személyi igazolvány előtti időkből bizony bárkivel megeshetett. A Külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hatóság, a KEOKH foglalkozott velük, a kormány határozata alapján kezdték őket „visszatelepíteni” a Kárpátokon túlra, lengyel-ukrán területekre. A részleteket a július 12-i 192/1941. sz. rendelet szabályozta, első lépésként lajstromba vételt írt elő. Ezt kiegészítette egy titkos utasítás, amely bevallotta: cél, hogy „...az országba főként az utóbbi időben beszivárgott lengyel és orosz zsidók minél nagyobb számban és minél előbb elszállításra kerüljenek.”

A deportálandók személyenként mindössze harminc pengőt, háromnapi élelmet és kevés személyes holmit vihetek magukkal. Budapesten a lefogottakat – akik között szép számmal voltak magyar állampolgárok is – gyűjtőhelyekre vitték: ilyen volt a Rumbach Sebestyén utcai és Páva utcai zsinagóga, de berendeztek egyet-egyét a Magdolna és a Szabolcs utcában is. Innen marhavagonokban szállították a szerencsétlene-

ket a kárpátaljai Kőrösmezőre, ahonnan átdobták őket a megszállt területre. Itt Kamenyec–Podolszkij térségében augusztus 27–28-án a németek és ukrán segítők tömegesen legéppuskázták őket. Ennek magyar honvédek is szemtanúi voltak, segítségükkel egy kis részük meg is menekült. Híradásuk alapján Keresztes Fischer Ferenc belügyminiszter az akciót leállította, a mintegy kétezer életben maradt visszatért Magyarországra (a közel 18 000-ból!). Később az 1944 tavaszi deportálás, amely megsemmisítette a magyar vidéki zsidóság zömét, az akkori Budapestet nem érintette, környékéről (Újpest, Pesterzsébet és a többi főváros körüli település) viszont tízezreket vittek el.

A sváb kitelepítés

Háború utáni első nagyobb erőszakos lakosságmozgatási akció volt a magyarországi német nemzetiségűek eltávolítása Magyarországból. Noha mintegy 180 000 embert telepítettek ki lakhelyéről és vittek Németországba, ez kevésbé érintette Budapestet, a belsőbb kerületeket egyáltalán nem. Tömegesen csak az akkor még hivatalosan a főváros-hoz nem tartozó peremtelepülések lakói (12 000–14 000 ember) estek áldozatul a ma már igazságtalannak tartott kollektív megtorlásnak.

Még véget sem ért a háború, de már születtek tervek a német nemzetiség – akiket köznyelven sváboknak, a háború alatt néha népi németeknek neveztek – valamilyen megbüntetésére a német megszállók korántsem teljes, de tagadhatatlanul széleskörű támogatásáért. Ezeknek része volt a visszaküldés Németországba, de felmerült földjeik elkobzása után a rosszabb minőségű területekre (pl. Hortobágy) való telepítés is.

Közvetlenül a harcok után a szovjet csapatok egyes helyeken összeszedték a német nevű lakosokat és évekre Szovjetunióba vitték őket kényszermunkára – a magyar hatóságok ebben nem vettek részt. Viszont miután a potsdami konferencia elrendelte a német kisebbség kitelepítését Kelet-Európából, ez nálunk is sorra került. Politikai pártok, társadalmi szervezetek szinte egyhangúan támogatták a kiűzést, talán csak a Szociáldemokrata Párt kivételével. Egyes értelmiségiek, pl. Feenyő Miksa és Parragi György, elleneztek az egy évvel korábbi deportálásokra emlékeztető megoldást, 1947-ben Mindszenty hercegprímás is tiltakozott, de külpolitikai hivatkozással nem hallgattak rájuk. Kovács

Imre a Nemzeti Parasztpárt vezetője kijelentette: „*Egy batyuval jöttek az országba, úgy is menjenek.*” Azzal is érveltek, hogy kell a hely a kiüldözött felvidéki és erdélyi menekülteknek.

Budaörsön volt a „főpróba”, ez volt az első főváros környéki település, amelyet kiürítettek. Hatszáz rendőr szállta meg a ma Budapesthez tartozó községet, és 1946. január 19-én indult az első vasúti szerelvény Baden-Württembergbe. Február elején már elvitték a lakosság zömét, csángószékelyek és felvidékiek foglalták el házaikat. 1947 augusztusában nyolcvan családot már Kelet-Németországba telepítettek, lezárva az akciót.

A többi budai település se volt szerencsésebb. Törökbálintról 1946-ban 2143 svábot telepítettek ki, de Budafoktól Budakalászig mindenütt ugyanaz történt: rendőrök, belügyesek, kommunista pártaktivisták lepték el a helységeket, a kijelölt családok zokogtak, meghúzták a harangokat, szívet tépő jelenetek zajlottak le. Pesti oldalon Vecsés, Pesterzsébet, a Rákosok, Soroksár német lakosainak többsége vagonokba került. A hatóságok nagyon igyekeztek, hiszen Potsdamban félmillió magyarországi német kitelepítéséről volt szó, de az egész hazai német nemzetiség nem érte el ezt a létszámot. Utána elismerték, hogy „túlkapások is történtek” és 1950 tavaszán rendelet jelent meg a kitelepítés befejezéséről és az illegálisan itt maradtak büntetlenségéről. Meg kell említeni, hogy az 1947-es magyar szlovák lakosságcsere kapcsán volt elképzelés peremkerületi „tótok” elindítására, de mivel itt mellőzték az erőszakot, nagyon kevesen hagyták el fővárosi otthonukat. Pedig a Józsefvárosban még gyűléseket is tartottak, többek között a Kálvária téren, ahol rezesbanda kíséretével a csehszlovák nagykövet is megjelent.

Szomorú napok a Ferencvárosi pályaudvaron

A szövetségesek követelésére a magyar parlament döntése alapján kitelepítették a német nemzetiség nagy részét, közel 200 000 embert. Helyükre a szomszéd országokból hasonló módon kitoloncolt magyarok kerültek.

1946 tavaszán kezdődött a „sváb kitelepítés”, amely Budapestről 14 000 embert, környékéről még többet érintett. Soroksárról 5600–6000 lakost vittek el. Visszaemlékezések szerint az Otthon mozi-

ban tették közzemlére a listát a neveikkel, amelyet ki is doboltak, de minden személy sorszámot is kapott. Meglehetősen szubjektív szempontok érvényesültek a lista összeállításánál! Rákerültek az utolsó népszámláláskor magukat német nemzetiségűnek vallók, a német anyanyelvűek zöme, de ezek családtagjai közül is sokan, olyan gyerekek is, akik már nem tudtak németül. Mentésített a kitelepítéstől az antifasiszta magatartás, ennek ellenére régi szociáldemokratákat is elvittek. Nem véletlen, hogy a pártok közül a Szociáldemokrata Párt parlamenti frakciója ellene szavazott a kitelepítésnek! Sokat számított a helyi hatóságok és politikai tényezők jó-, vagy rosszindulata családok sorsának eldöntésében.

Személyenként ötven kilogramm holmit vihettek magukkal. Rendőrök és katonák zárták körül Soroksárt, és májusban elindultak a vonatok. A kitelepítettek tiltakozásul magyar zászlókat tűztek a vagonokra, amelyekre kiírták: „*Isten veled Budapest, mosott krumplid sose lesz!*” Ez célzás volt a szorgalmas svábok piaci felhozatalára.

A háborút veszített országot a Szövetséges Ellenőrző Bizottság irányította, Vorosilov tábornagy vezetésével. Rendelkezésükre 5789 vagonból 500-at a kitelepítésre zároltatott a belügyminisztérium Népgondozó Hivatala. A gőzmozdonyokat feltöltötték szén- és vízkészlettel, hogy minél később, lehetőleg már a határon túl kelljen megállni. Elsőbbséget élveztek ezek a szomorú vonatok, harmadik helyen álltak fontosságban a szovjet katonai szerelvények és a jótételti szállítások után. A Ferencvárosi rendező-pályaudvaron haladtak át, amelyet teljes készenléte helyeztek és erős rendőri erővel biztosítottak. A vasutasok megdöbbenve nézték a bizonytalan jövő felé utazó ismerősöket, szomszédokat.

Németországban az első három évben nehéz volt a sorsuk. Mivel az élelmezés Magyarországon akkor jobb volt, az itt maradtak levélben küldtek nekik paprikát, vetőmagot. Később szorgalmuk folytán boldogultak, már a 60-as években sokan autón látogattak haza.

Szomorú vonatok az angyalföldi állomáson

Közép- Európában néhány év nyugalom után a diktatúrák újra elkezdtek az állampolgárok kiűzését, most már „politikai megbízhatatlanságuk” okán. 1950-ben a déli és nyugati határ közeléből hurcolták az

„osztályidegen” vagy ellenséggyanús elemeket az Alföldre, majd az akció sikerén felbuzdulva következő évben a nagyvárosok következtek.

1951. május 21-től július 18-ig nagyszabású, megtervezett akcióval több mint 5000 családot, majd 15 000 embert távolítottak el a fővárosból. Hivatalos közlemény csak 5182 család 12 704 tagját említi, de sok szerencsétlent egyesével csatoltak hozzájuk. Eredetileg 6644 családból 17 344 fő szerepelt a listákon, de sok felmentési kérelem érkezett állami szervektől, követségektől, ismert személyektől egyesek érdekében. *„Különösen feltűnő a művészeti élet fertőzöttsége. Kossuth-díjas művészeink egy része rendszeresen kérte egy-egy kitelepítendő személy viszszaengedését.”* – olvashatjuk egy korabeli jelentésben.

A lakosságot megdöbbenetette az intézkedés, kézenfekvő hasonlóságot láttak az 1944-es faji alapú üldözéssel, azért is, mert a hivatalosan hangsúlyozott 52 gróf, 41 báró, 85 tábornok, 321 törzsiszt, 10 miniszter mellett sok tehetős polgárt – kereskedőt, gyárost – is kitelepítettek, akiknek egy része éppen megmenekült a nácik és nyilasok karmaiból. Az Új-Lipótváros egyes házai szinte kiürültek!

Hétfő, szerda, péntek éjszaka kézbesítette rendőr vagy ávéhás a „véghatározatot”, amely lakása 24 órán belüli elhagyására szólította fel az áldozatot. Teherautó jött érte és engedélyezett holmijáért – 500 kilogramm a családfő, 250 kilogramm a többi családtag számára, mindig éjjel és vitte a gyűjtőhelyre, vagy egyenesen az akkor Magdolnavárosi pályaudvarnak nevezett angyalföldi állomásra. Lezárt személyvonaton utaztak kedd, csütörtök, szombati napokon (a marhavagon nagyon emlékeztetett volna a hét év előtti időkre), az ablakokat lefestették. Megérkezve a kijelölt kis faluba, tanyára, esetleg pusztára – többségük a Hortobágyra került – a rendőrökön kívül az előzetesen értesített helyi pártbizottság várta őket. Elhelyezésük külön barakkokba, vagy a kulákoknak minősített módos gazdák házaiba történt. Orvosi ellátásuk és a gyermekeik iskoláztatása nagy nehézségekbe ütközött. Mivel nehezen bírták a szokatlan mezőgazdasági munkát, alig kerestek valamit. Ennek ellenére béke- és tervekölcsönt jegyeztettek velük. Szomorú sorsuk híre eljutott lakóhelyükre, félelmet és megütközést keltve.

Újságcikkek próbálták magyarázni, indokolni a jogtiprást – a Szabad Nép 1951. június 17-i számában azt ajánlotta a nyugati tiltakozóknak, hogy inkább az angolok malájföldi kegyetlenkedéseivel foglalkozza-

nak. Az Új Élet a megrémült zsidóságot igyekezett megnyugtanni. Vizsont Kónya Lajos Kossuth- díjas költő versben üdvözölte a „főváros kitakarítását”:

*„Ki városunkból a heréket,
rontják a pesti levegőt!”*

Megüresedett 5400 lakás, amelyből 1951. július 21-ig 2400-at már ki is utaltak. Ellentétben az újságokban közltekkel, zömüket nem nagycsaládos munkások, hanem ávéhások, rendőrök, katonatisztek és főleg (40%-ban) pártfunkcionáriusok kapták. Bútoraikat a Bizományi Áruházban adták el az állam javára.

1953 őszén Nagy Imre rendeletére jöhettek vissza – de nem mindenki. Akiket veszélyesnek tartottak nem térhettek vissza Budapestre, eredeti lakásáért, ingóságaiért senki nem kapott egy fillért sem. Személyes szabadságukat korlátozták, később is megbízhatatlannak számítottak. Csak a rendszerváltás után az 1992. XXXII. törvény szerint kaptak 11 000 forintot a kitelepítésben töltött hónapokért. Sorsukat sok könyv és film feldolgozta.

„Rongyos élet” a kitelepítésben

Az önkény éveiben tömegek kerültek börtönbe, internálótáborba, voltak, akik életüket veszítették, hozzájuk képest a „csak” kitelepítettek sorsa valamivel könnyebb volt, de ők is sokat szenvedtek. Voltak fokozatok, a szerencse sokat számított. Azoknak volt a legnehezebb, akik a 19 „szociális tábor” valamelyikébe, főleg a Hortobágyra kerültek. Ez a szép elnevezés tulajdonképpen szigorúan zárt, szögesdróttal körülvett, ávéhásokkal, rendőrökkel őrzött, felügyelt mezőgazdasági kényszermunkatábor jelentett. Barakkokban, néha istállóknak, birkaólaknak helyezték el őket, szokatlan munkájukat szándékosan megnehezített körülmények között kellett végezni. Napi 12 óra munkaidőt állapítottak meg, a munkahelyek a szállástól gyakran 8–10 km távolságra voltak, amit a kényszermunkásoknak – köztük 12 éven felüli gyermekeiknek – gyalog kellett megtenniük. A kevés és rossz táplálék, az orvosi ellátás és a gyógyszerek hiánya miatt sok volt a haláleset és a maradandó egészségkárosodás. 1950 júniusától az 1953 októberében történt feloszlásig

közel 15 000 ember végzett a Hortobágy környéki táborokban kényszer munkát. Ez egyharmada az országos internált létszámnak. Végző soron ezek is Garasin Rudolf, a Szovjetunióból hazatért pártember alá tartoztak, aki jól ismerte az ottani Gulag intézményt és úgy tűnik, itt is az ottani tapasztalatait akarta átültetni! Mostanában évente ökümenikus istentiszteleten emlékeznek a hortobágyi szenvedésekre.

A Budapestről kitelepítettek nagyobb része viszonylag szerencsésebb volt. Falvakba irányították őket, ahol az orosz kifejezéssel „kulák”-nak minősített módosabb gazdákat kötelezték a szállásadásra. Korabeli hivatalos magyarázat szerint így a falusi és városi „osztályellenségen” is ütöttek egyet. Mindenesetre a kényszerű együttlakás rengeteg problémát okozott mindkét félnek, amelynek irodalmi tükröződése megtalálható Esterházy Péter műveiben (Fuharosok). Elhelyezésnél egy szoba – egy család volt az irányelv, az egyedülállókat egy helyiségbe rakták. Így történt meg például, hogy Hevesi Simon budapesti főrabbi özvegyét Szálasi Ferenc feleségével költöztették egy földes szobába Heves megyében, amiben feltehetőleg az ávós humornak is része volt. A két özvegy állítólag hónapokig egy szót sem szólt egymáshoz.

Megfelelő munka ezeken a kis településeken – többnyire Kelet-Magyarországon, elvéve a Dunántúlon – nem volt számukra. Ha mégis találtak – könyvelők a termelészövetkezet irodáján, műszaki emberek a gépállomáson stb., akkor felsőbb utasításra hamar elküldték a politikailag megbízhatatlan munkaerőt. Csak paraszti munkát végezhetek a városi kizsákmányolók, kevesebb bérért, mint a helybeliek. Szerencsés volt, aki viszonylag könnyebb beosztást, például csőszködést szerzett; általában a földeken robotoltak hajnaltól napestig. Némi vizsgálatot jelentett a beszolgáltatások, tagosítások által szintén sújtott falusi nép időnként megnyilvánuló szimpátiája. „*Levett kalappal köszönnék nekünk az egész faluban*” – olvasta e sorok írója a családi jóbarát, Szél József egykori miniszter levelét gyermekkorában. Nagy Imre miniszterelnökségének köszönhetően a falvakba kitelepítettek zöme 1953 őszén elhagyhatta kényszerlakhelyét – ami nem jelentett hazajövetelt. Lakásukat, javaikat nem kapták vissza, sokan a főváros környékén próbálták meg kivárni a jobb időket.

A kitelepítés nemcsak az eltávolítottaknak, rokonaiknak, barátainak is megrázkódtatást jelentett. Elsősorban azért, mert mindenki magát

féltette. Családok százai nem mertek elaludni hajnali 3 óra előtt. Össze-
rezzentek, ha gépkocsi állt meg a ház előtt. Passuth László író így em-
lékezett ezekre az időkre: *„Beidegződtem arra, hogy hajnalban vagy
még éjjel is megszólalhat a lakáscsengő. Mindig ott feküdt ágyam mel-
lett a cipőkanál, hogy szempillantásnyi idő alatt cipőbe bújhassak, öl-
tözhessek, ha... Két hónapon át, 1951-ben – páratlan naponként kém-
lelni a lassan hajnalodó horizontot, kinyitott ablakon át a megnémult
budai éjszakában figyelni a magányos gépkocsi útját, merre ágazik el,
felhajat-e a Mártírok útján, s eltér talán a Bimbó úton vagy... Percek,
míg szájról szájra adja a hírt az utca – kinél csengettek... Ez volt az a
nyár, amikor háromszor egy héten hajnalban álmatlanul kóvályogtak,
különösen a budai utcákon.”* Beszéltem mátyásföldiekkel, akik ugyan-
ezt érezték, hosszú időn keresztül. Ez volt a főváros polgárságának lel-
kiállapota, de aktív jobboldali szociáldemokrata munkásokat is kitelepít-
tettek a külvárosokból. Politikai szempontok domináltak, sok munkahe-
lyen problémákat okozott a képzett szakemberek elhurcolása.

Tardy Lajos, a kiváló művelődéstörténész az 50-es években az OFFI
(Országos Fordító és Fordításhitelesítési Iroda) igazgatójaként dolgozott.
Mivel a nyelvtudás nem feltétlenül jellemezte a jó kádereket, nagyon sok
régí értelmiségi talált megélhetést szárnyai alatt. Amikor kezdték őket ki-
telepíteni a fordító iroda munkájában komoly fennakadások léptek fel.
Tardy személyesen eszközölte ki az államtitkárnál, hogy az általa leadott
listán szereplő beosztottait mentesítsék az esetleges kitelepítésektől. Em-
bersége jutalmaként később az ÁVH mindkettejüket letartóztatta.

A kitelepítések háttere

A nyilvánvalóan jogfosztó intézkedés háttérében ideológiai tekintetben
az állandóan élesedő osztályharc sztálini dogmája, gyakorlatilag a laká-
sok megszerzésének szándéka állt. Jogilag elég halványan alapozták
meg, noha 1951. április 17-én a Magyar Közlönyben megjelent két ren-
delet *„a fővárosi letelepedés szabályozásáról”*, amelyek a beavatottak-
ban már rossz sejtelmeket keltettek, de ezekben még nem volt szó eltá-
volításról. Később sem született ilyen jogszabály, úgy hogy furcsa mó-
don a „jogalap” a háború előtti 8.130/1939. M:E. számú rendelet
amely *„közbiztonsági vagy más fontos állami érdek szempontjából ag-*

gályos vagy gazdasági okokból káros” személyek kitoloncolásáról szólt. Tehát az általuk annyira gyűlölt Horthy-korszak háborús helyzetre készült szükségrendeletét találták alkalmasnak tízezrek üldözésére, kifosztására és sanyargatására! Hogy hova menjenek, arra Péter Gábor adott ötletet, kijelentvén: „*Vannak Magyarországon olyan területek, amelyek felett még a gólya sem repül át*”. Találtak ilyeneket, szinte mindig kis falvakat, távol a nagyobb városoktól.

Érdemes megjegyezni, hogy a népi demokráciákban mindenütt sor került az „osztályellenség” eltávolítására, kényszerlakhely kijelölésére, de országonként voltak bizonyos változatok. Romániában, a magyarországi eljárással éppen ellenkezőleg, a vidékieket Bukarestbe gyűjtötték, talán hogy jobban szem előtt legyenek.

Gyakorlatilag a kitelepítés vagyonekhozást is jelentett. Lepecsételt otthonukban a tanács és a Bizományi Áruház képviselője leltárt készített a házmester jelenlétében, gyakran már a kiutalás után – néha az új bérlő ellopta az ingóságokat. Az elhagyni kényszerült lakásokból a műkincsek a Szépművészeti Múzeum raktárába jutottak, a kevésbé értékes műtárgyak részére szükségraktárakat kellett létrehozni a Tattersaalban és a volt Wampetics vendéglőben. Innen kerültek a Bizományi Áruházba, ahol aránylag olcsón juthattak hozzá elsősorban a rendszer jól értesült haszonélvezői. A hivatalos propagandával szemben aránylag kevés ipari munkás kapott megürült lakást, annál inkább belügyesek és pártfunkcionáriusok.

Meg kell mondani, hogy a kitelepítés nem szült jó vért: az emberek sajnálták szomszédaikat, általános volt a párhuzam a zsidók deportálásával, bár ezt a kifejezést tilos volt a kitelepítésre használni. Előmozdította a hasonlóságot, hogy az érintett vagyonos polgárok nagy része át-szenvedte a háborús üldözést, egy nyugati elemzés szerint az ország-szerte 38 000 kitelepítettből 14 000 volt zsidó. Előfordult, hogy egyesek tiltakozásul rossz emlékként eltett 1944-es sárga csillagjaikat felvarrva mentek a befestett ablakú vonathoz. Tardy Lajos visszaemlékezésében említi, hogy maga is látott egy idős házaspárt, akikről az ávosok szedték le a csillagot a pályaudvaron. Talán nem véletlen, hogy Éliás József református lelkész, aki a vészidőszakban sokak életét mentette meg, 1951-ben tiltakozott a kitelepítések ellen. Eltiltották a szószékről, csak 1958-ban folytathatta papi hivatását – Debrecenben.

Jellemző módon viszont az egyetlen engedélyezett izraelita újság, az Új Élet 1951. július 19-i cikkében nem vállalt szolidaritást a kitelepített hitsorsosokkal, sőt óvta olvasóit: „*Ne kerüljenek egy táborba a fasizmus lovagjaival*”. Nem így értette, de ez esetben a tábor internálótábort is jelenthetett. Az izraeli követség jegyzékben tiltakozott az általuk vélt antiszemita tendencia ellen. Általában nagy volt külföldön a felháborodás: hivatkoztak emberi jogokra, ENSZ alapokmányra, a magyar békeszerződésre – de hiába. Acheson amerikai külügyminiszter javasolta, hogy engedjék meg a kitelepítetteknek a kivándorlást, ez el is terjedt külföldi adók által. Csalóka volt a remény, a kivándorlást nem engedélyezték a hazai hatóságok. A Szabad Nép 1951. augusztus 7-i száma „*A kitelepítések és az imperialisták*” címen kioktatta a Nyugatot, hogy inkább az általuk elkövetett koreai és gyarmati rémtettekkel törődjenek, azon háborodjanak fel.

Mivel a kitelepítettekkel érintkezni csak meglehetősen korlátozva lehetett, kevés hír jött róluk, életkörülményeiről. Visszaemlékezéseik nagyon eltérő helyzeteket festenek le. Ahol a helyi rendőrség és pártszervek humánusabbak voltak, ott elviselhetőbb volt ez a két szomorú esztendő. Nagyobb községekben összejártak, templomba, moziba mehettek, régi társasági életük maradványait gyakorolták. Csomagot kaphattak, még az amerikai IKKA utalványokat is kézbesítették. Helyzetük mindenütt jobb volt, mint akár a náci rendszer üldözöttjei, akár a Szovjetunióba hurcoltak sorsa. Félték is az időnként felröppenő álhírek alapján Szibériába szállítástól.

Sztálin halála, az enyhülés hozta meg a szabadulást számukra. 1953. június 28-án a Magyar Dolgozók Pártja (MDP) Központi Vezetősége határozatban mondta ki: „*Lehetővé kell tenni, hogy a kitelepítettek, az összes állampolgárokra egyaránt kötelező jogszabályok figyelembevételével szabadon válasszák meg lakóhelyüket.*” Elég lassan hajtották végre a máskor parancsként tisztelt legfelső útmutatást. Talán a nagy mezőgazdasági teendőknél – aratás, betakarítás – még igénybe akarták venni a kitelepítettek olcsó munkaerejét. Az utolsó „osztályidegenek” csak októberben indulhattak el – nem haza, mert lakásaikat, ingóságait nem kapták vissza. Budapestre nem jöhettek lakni, ezt azonban sokan kijátszották. Ugyanis 15 napra ideiglenesen be lehetett jelentkezni a fővárosba, és ezt tíz nap múlva meg lehetett ismételni. Fennmaradtak

dokumentumok, amelyekben rosszindulatú, balos párt és belügyi funkcionáriusok arról panaszkodnak, hogy a kitelepítettek 80–85%-a újra Budapesten él.

Jól tükrözi a lakosság szimpátiáját, hogy 1953 őszén sokan házról-házra járva, mint volt kitelepítettek koldultak – nagyrészt szélhámosok. Noha a kitelepítés nem számított büntetett előéletnek, nem járt priuszszal, a káderlapokon feltüntették. Ennek hátrányát az egykori áldozatok a rendszerváltozásig viselték, csak az 1992. XXXII. tv. adott nekik minden kényszerlakhelyen töltött hónap után 11 000 forint kárpótlást. Csekély és kései vigasz volt ez!

Felhasznált irodalom, források

Desseffy Tibor–Szántó András: Kitoró éberséggel. A budapesti kitelepítések hiteles története. Bp. 1989

Hegyvidék, 2003. július 2. 16. (Noéh Ferenc: A budapesti kitelepítések)

Kiszely Gábor: ÁVH. Egy terrorszervezet története. Bp. 2000.

Pallavicini-Andrássy Borbála: Pallavicini-Andrássy Borbála kitelepítési és 1956-os naplója. Szerk. Detre Józsefné. Bp. 1990.

Szabad Szó, 1946. augusztus 10.

Tardy Lajos: Szaggatott krónika. Bp. 1986.

Új Ember, 2003. december 28.